

2013

årets mossa

Lysmossa

TOMAS HALLINGBÄCK

Vad vore mer spännande än att hitta trollguld? Trollguldet kallas också lysmossa, en växt som lyser med ett gnistrande ljusgrönt sken i John Bauer-skogens dunkel. Lysmossan är en oansenlig och starkt förbisedd art som finns i nästan hela Sveriges skogstrakter.

Lysmossa *Schistostega pennata* bildar kolonier av glest sittande skott, från ett flerårigt och rikt förgrenat protonema (förgrodd) som återkastar ljus, vilket ger ett smaragdgrönt sken. Varje skott är drygt 1 cm högt, ljust blågrönt och nedtill gulaktigt. Skottet är helt platt och flikat så att det blir likt en fjäder.

Kapslar är ganska vanliga, små som knappnålshuvuden, upprätta och ovala. Kapselskafvet är cirka 1 cm långt och nästan genomskinligt. Skafvet fortsätter att växa även efter att kapseln öppnat sig, en ovanlig egenskap bland mossor som i övrigt endast förekommer hos arter som växer på spillning, såsom lämmelmossor *Tetraplodon*.

Sporerna är blekt gula, klibbiga och fastnar lätt på förbipasserande djur. Förutom arterna i familjen parasollmossor är lysmossa den enda mossa där sporererna är anpassade för att spridas av djur, genom att vara klibbiga. Lysmossa kan på håll likna en fickmossa *Fissidens*, men det senare släktet har matt gröna, inte glänsande blad med en ficklik flik och en kraftig nerv.

Trollguld

Lysmossa är mest känd för att vara självlysande. Men i själva verket är det grönula skenet från bergaguldet inget annat än linsförsedda specialceller som fokuserar och reflekterar ljuset. Dessa linsformade celler finns framförallt i mossans förgrodd, protonemat.

Det smaragdgröna skenet från bergsskrevor anses ha gett upphov till sägner om guldskatte. Eftersom protonemat slutar att lysa när man tar ut det i dagsljuset, har det fått namnet trollguld. Lysande protoneman är mycket säll-

Lysmossa bildar centimeterhöga, helt platta skott. Kapslarna är små som knappnålshuvuden.

FOTO: Tomas Hallingbäck.

synta och är endast känt hos en annan bladmossa, *Mittenia plumula* i södra Australien.

I mörka håligheter

Lysmossa kan man finna året om i mörka håligheter. Helst växer den på något järnhaltig mjåla och sand, ofta i sällskap med mossorna opalmossa *Pohlia cruda*, platt skimmermossa *Pseudotaxiphyllum elegans* och säckmossor *Calypogeia*, i skuggan under block och rotvärtor, i diken, i grottor och klippskrevor och ibland till och med på jordgolv i övergivna fåbodar och jordkällare. Den tycks sky kalkrika jordar. Arten förekommer mindre allmänt i hela Norden med tyngdpunkt i de västra delarna och blir sällsynt längst i norr och längst i öster.

Rapportera dina fynd!

Kunskapen om lysmossans utbredning är mycket begränsad. Är arten kanske ovanligare än vi tror, är den kanske vanligare norrut, eller gillar den andra skogar än vad som flororna anger? Vi välkomnar alla att dra sitt strå till stacken.

Lämpligast rapporterar man sitt fynd och iakttagelser till Artportalen (www.artportalen.se). Där finns i dagläget ett hundratal fynd rapporterade. Men det går även att skriva ett e-brev (tomas.hallingback@slu.se) till mig med samma typ av information. **SBT**